

در را س امور

آشنایی با ساختار و اختیارات مجلس شورای اسلامی

الْحَمْدُ لِلَّهِ

در رأس امور

آشنایی با ساختار و اختیارات مجلس شورای اسلامی

در رأس امور

آشنایی با ساختار و اختیارات مجلس شورای اسلامی

تهیه شده در واحد تولید محتوای
معاونت سیاست‌ورزی سازمان بسیج دانشجویی

نشانی | تهران، خیابان طالقانی، تقاطع خیابان
طالقانی و خیابان مفتح، مجتمع فرهنگی ۱۳ آبان،
سازمان بسیج دانشجویی

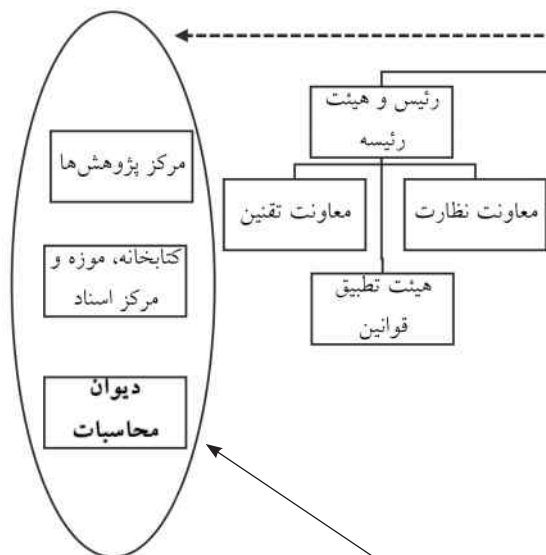
@geraa_ir

سازمان
بسیج
دانشجویی
معاونت سیاست‌ورزی

فهرست

۸.....	مقدمه
۹.....	صحن مجلس
۱۰.....	هیئت رئیسه
۱۰.....	رئیس مجلس
۱۱.....	معاونت‌ها
۱۱.....	الف) معاونت امور تقنینی
۱۱.....	ب) معاونت نظارت مجلس
۱۲.....	کمیسیون‌های مجلس
۱۲.....	الف) کمیسیون‌های تخصصی
۱۳.....	ب) کمیسیون‌های خاص
۱۴.....	ج) کمیسیون‌های مشترک
۱۵.....	د) کمیسیون‌های ویژه
۱۵.....	دیوان محاسبات کشور
۱۶.....	مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
۱۷.....	ابزارهای نظارتی مجلس شورای اسلامی

مقدمه

قوه قانون‌گذار از دو بخش «مجلس شورای اسلامی» و «شورای نگهبان قانون اساسی» تشکیل شده است.

مجلس شورای اسلامی، هم قانون‌گذاری می‌کند و هم بر کار قوای دیگر و به‌طور خاص بر کار قوه مجریه نظارت می‌کند. برای این نظارت، روش‌ها، دستگاه‌ها و ساختارهایی در قانون اساسی مشخص شده است؛ دیوان محاسبات، کمیسیون اصل ۹۰، هیئت تطبیق قوانین و مقررات، رأی اعتماد به وزرا و امکان تذکر، سوال و استیضاح وزرا و رئیس‌جمهور از این جمله هستند.

البته شورای نگهبان قانون اساسی نیز، مرجع تایید «عدم مغایرت» مصوبات مجلس شورای اسلامی با شرع و قانون اساسی، ارائه تفسیر معتبر از اصول قانون اساسی به درخواست دستگاه‌ها، و همچنین نظارت بر روند انتخابات می‌باشد؛ و از این جهت نقش تقنینی دارد.

لیکن آنچه در این نوشتار از قوه مقننه ارائه شده است، تأکید بر ساختار و اختیارات مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

صحن مجلس

مهم‌ترین بخش قوهٔ مقننه صحن مجلس است که نمایندگان منتخب مردم آن را تشکیل می‌دهند. کار اصلی مجلس در صحن و با رای‌گیری مصوبات انجام می‌شود. طبق قانون جلسات مجلس باید علنی باشد مگر در شرایطی که قانون تعیین کرده است.^۱ همه تصمیمات مجلس باید در صحن تصویب شود؛ انتخاب سالانه هیئت رئیسه، رای اعتماد به وزرای پیشنهادی رئیس‌جمهور، انتخاب رئیس دیوان محاسبات کشور، تصویب لوایح و طرح‌های پیشنهادی در عموم مسائل کشور، تصویب درخواست تحقیق و تفحص، تصویب عهدنامه‌ها و قراردادهای بین‌المللی و گرفتن یا دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی از جمله مواردی است که در صحن مجلس و توسط نمایندگان مردم تصویب می‌شود.

۱- طبق اصل ۶۹ قانون اساسی مذاکرات مجلس شورای ملی باید علنی باشد و گزارش کامل آن از طریق رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم منتشر شود. در شرایط اضطراری، در صورتی که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای رئیس‌جمهور یا یکی از وزرا یا ده نفر از نمایندگان، جلسه غیرعلنی تشکیل می‌شود. مصوبات جلسه غیرعلنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان به تصویب سه‌چهارم مجموع نمایندگان برسد. گزارش و مصوبات این جلسات باید پس از برطرف شدن شرایط اضطراری برای اطلاع عموم منتشر گردد.

هیئت رئیسه

در ابتدای تشکیل مجلس در هر دوره، هیئت رئیسه براساس سن نمایندگان^۲ انتخاب می‌شود و تا زمانی که اعضای هیئت رئیسه^۳ برای یک دوره یک‌ساله مشخص شوند، اداره صحن مجلس را به طور موقت برعهده می‌گیرند. هرچند اعضاء هیئت رئیسه دائم در جایگاه ریاست مجلس قرار دارند اما نمی‌توانند همزمان عضو کمیسیون برنامه و بودجه باشند و هنگام رای گیری ها در صحن مجلس مانند هر نماینده دیگر، تنها یک رأی دارند.

رئیس مجلس

رئیس مجلس باید هر سه ماه یک‌بار گزارش کاملی از وظایف مشترکی که با هیئت رئیسه دارد در اختیار نمایندگان مجلس قرار دهد. اداره امور مالی، اداری، استخدامی و سازمانی مجلس هم به عهده رئیس مجلس است. نظارت بر مصوبات دولت و کمیسیون‌ها^۴ به منظور عدم مغایرت با سایر قوانین نیز بر عهده رئیس مجلس است. او برای انجام این وظیفه، «هیئت بررسی و تطبیق مصوبات دولت با قوانین» را متشکل از یک رئیس و بیست و سه عضو تعیین می‌کند. او به سبب جایگاه حقوقی خویش، در شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی فضای مجازی، شورای عالی امنیت ملی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای موقت رهبری و اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی نیز عضویت دارد.

۲- یک رئیس و دو نایب‌رئیس از مسن‌ترین و دو دبیر از جوان‌ترین نمایندگان، این هیئت را تشکیل می‌دهند.

۳- هیئت رئیسه دائم از رئیس، دو نایب‌رئیس، شش دبیر و سه ناظر هیئت رئیسه، تشکیل می‌شود.

۴- مصوبات کمیسیون‌های داخلی مجلس که پیش از رأی‌گیری در صحن، برای اجرای آزمایشی ابلاغ می‌شوند و مواردی که هیئت دولت تصویب آن را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر تفویض کرده است.

معاونت‌ها

❖ الف) معاونت امور تقنینی

این معاونت وظیفه قانونی کردن طرح‌ها و لوایحی که توسط نمایندگان مطرح می‌شود را بر عهده دارد. ممکن است قوانین به مرور زمان کارایی خود را از دست بدهند و دیگر مابه‌ازایی نداشته باشند یا توسط قانون دیگری منسوخ شوند. معاونت امور تقنینی وظیفه دارد قوانین را بررسی کرده، تاریخ گذشته‌ها را حذف کند و قوانینی که به صورت ضمنی فسخ شده‌اند را سامان بدهد.^۵ این معاونت در کمیسیون‌های مجلس عضو دارد. در هر کمیسیون یک معاون تقنینی عضو است که توسط رئیس مجلس انتخاب می‌شود.

❖ ب) معاونت نظارت مجلس

این معاونت به‌نحوی، پشتیبان وظایف نظارتی نمایندگان عضو در شوراهای مختلف قوه مجریه^۶ است. به این ترتیب که در هر شورا نماینده‌ای از مجلس به‌عنوان ناظر حضور دارد و وظیفه این معاونت کنترل حضور یا عدم حضور نماینده است و اینکه آیا این حضور موثر و منظم است یا خیر. وظیفه دیگر این معاونت، پشتیبانی محتوایی نمایندگان است. بدین ترتیب که آنها را از موضوع جلسه‌ای که می‌خواهند در آن حاضر شوند، مطلع می‌کند و پیشنهاداتی درباره موضوع ارائه می‌دهد. در هر کمیسیون مجلس یک دبیر نظارتی، عضویت دارد که توسط رئیس مجلس انتخاب می‌شود.

۵- تصویب یک قانون، حکم قانونی قانون دیگری را تغییر دهد بدون اینکه اشاره‌ای شود.

۶- مانند شورای عالی پول و اعتبار و شورای عالی اقتصاد

کمیسیون‌های مجلس

کمیسیون در اصطلاح به معنای یک ساختار مشورتی کوچک است که داخل یک ساختار مشورتی بزرگ‌تر تشکیل می‌شود. کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی، گروه‌هایی از نمایندگان هستند که با هدف بررسی تخصصی و ارائه نظر کارشناسی به صحن درباره وظایف قانون‌گذاری و نظارت مجلس تشکیل می‌شوند. در مجلس، چهار دسته کمیسیون وجود دارد؛ کمیسیون‌های تخصصی، خاص، مشترک و ویژه.

❖ الف) کمیسیون‌های تخصصی

کمیسیون‌های تخصصی که به صورت موضوعی تقسیم‌بندی شده‌اند، وظیفه بررسی کارشناسی و تخصصی طرح‌ها و لوایح مرتبط با موضوع خود را بر عهده دارند. در موارد مرتبط نیز ممکن است صحن، موضوعی را برای بررسی کارشناسی بیشتر به کمیسیون مربوطه ارجاع دهد. کمیسیون‌های تخصصی در حال حاضر شامل موارد ذیل می‌شود:

- ۱) کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی
- ۲) کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی
- ۳) کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی
- ۴) کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی
- ۵) کمیسیون انرژی مجلس شورای اسلامی
- ۶) کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی
- ۷) کمیسیون بهداشت و درمان مجلس شورای اسلامی

- ۸) کمیسیون صنایع و معادن مجلس شورای اسلامی
- ۹) کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی
- ۱۰) کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی
- ۱۱) کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی
- ۱۲) کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی
- ۱۳) کمیسیون سیاست داخلی و شوراهای مجلس شورای اسلامی

❖ (ب) کمیسیون‌های خاص

۱) کمیسیون اصل نود قانون اساسی

مطابق اصل نود قانون اساسی، این کمیسیون به شکایات مردم از سه قوه رسیدگی می‌کند.^۷ این کمیسیون طبق قانون، هشت عضو ثابت دارد که با معرفی شعب و انتخاب هیئت رئیسه مشخص می‌شوند و از میان آن‌ها با پیشنهاد هیئت رئیسه و رأی‌گیری در صحن، رئیس کمیسیون مشخص می‌شود. علاوه بر اعضای ثابت، از هر کمیسیون تخصصی نیز یک نفر در این کمیسیون عضو هستند. کمیسیون اصل نود دارای کمیته‌های فرهنگی، اجتماعی، قضایی، سیاسی، اقتصادی و موارد خاص است.

۲) کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

این کمیسیون طرح‌های مربوط به اصلاح آیین‌نامه داخلی مجلس را رسیدگی کرده و نظر خود را به مجلس گزارش می‌کند تا مطابق آیین‌نامه مورد

۷- اصل ۹۰ قانون اساسی: هرکس شکایتی از طرز کار مجلس یا قوه مجریه یا قوه قضائیه داشته باشد، می‌تواند شکایت خود را به صورت کتبی به مجلس شورای اسلامی عرضه کند. مجلس موظف است به این شکایات رسیدگی کند و پاسخ کافی دهد و در مواردی که شکایت به قوه مجریه و یا قوه قضائیه مربوط است رسیدگی و پاسخ کافی از آن‌ها بخواهد و مدت متناسب نتیجه را اعلام نماید و در مواردی که مربوط به عموم باشد به اطلاع عامه برساند.

بررسی قرار گیرد.^۸ هر شعبه یک نفر از اعضای خود را که واجد صلاحیت باشد برای تشکیل کمیسیون تدوین آیین نامه داخلی مجلس معین و نتیجه را به مجلس گزارش خواهد کرد.

۳) کمیسیون تحقیق مجلس شورای اسلامی

این کمیسیون اعتبارنامه‌هایی که توسط شعب مورد تایید قرار نگرفته یا از سوی نمایندگان مورد اعتراض واقع شده اند را بررسی می‌کند. این کمیسیون ۱۵ عضو اصلی و ۱۵ عضو علی‌البدل دارد که تمامی آنها توسط شعب تعیین می‌شود بدین صورت که هر یک از شعبه‌های مجلس پس از تعیین هیئت‌رئیس، دو نفر از اعضای خود را که آگاهی بیشتری به مسایل حقوقی داشته و از صلاحیت لازم برخوردار باشند را به‌عنوان اعضای اصلی و علی‌البدل کمیسیون تحقیق انتخاب می‌کنند.

❖ ج) کمیسیون‌های مشترک

کمیسیون‌های مشترک برای یک مسئله چندبعدی تشکیل می‌شوند تا ابعاد تخصصی آن را بررسی کنند. اعضای این کمیسیون‌ها از اعضای کمیسیون‌های تخصصی مرتبط هستند. برخی از این کمیسیون‌ها تنها یک‌بار و در مواقع خاص تشکیل شده‌اند اما برخی دیگر نظیر کمیسیون تلفیق^۹ به‌صورت منظم هر ساله برای بررسی لایحه بودجه کشور تشکیل می‌شود.

۸- ماده ۴۷ آیین‌نامه داخلی مجلس

۹- کمیسیون تلفیق لایحه بودجه با حضور نه نفر از کمیسیون برنامه و بودجه و سه نفر از سایر کمیسیون‌های تخصصی قبل از رسیدگی در صحن علنی، به بررسی لایحه بودجه می‌پردازد.

❖ (د) کمیسیون‌های ویژه

زمانی که نمایندگان مجلس یک مسئله را در سطح ملی مهم و تاثیرگذار تشخیص دهند و بررسی فوری و ویژه در آن حوزه را ضروری بدانند، طرحی برای تشکیل کمیسیون ویژه ارائه می‌کنند تا در صورت تصویب در صحن مجلس به بررسی ابعاد مختلف آن مسئله بپردازد. کمیسیون ویژه برجام و کمیسیون ویژه نظارت بر اجرای اصل ۴۴ نمونه‌هایی از کمیسیون‌های ویژه در سال‌های اخیر است.

دیوان محاسبات کشور

دیوان محاسبات کشور، دادگاهی مالی است که مأموریت رسیدگی به تخلفات دستگاه‌های اداری در موضوع بودجه سالیانه را برعهده دارد. این دیوان علاوه بر این، گزارش سالیانه تفریغ بودجه را برای ارائه به مجلس تنظیم می‌کند. دیوان محاسبات دارای یک دادسرا و حداقل سه و حداکثر هفت هیئت مستشاری سه‌نفره است. تشکیلات مرکزی دیوان در تهران و تشکیلات استانی آن در مراکز استان‌ها قرار دارد.

عزل و نصب رئیس و دادستان دیوان با پیشنهاد کمیسیون برنامه و بودجه و رای‌گیری در صحن علنی مجلس انجام می‌شود، اما دیوان مطابق قانون از نظر مالی و اداری از مجلس شورای اسلامی مستقل است^{۱۰}؛ به عبارت دیگر با ردیف بودجه اختصاصی برای دیوان، استقلال مالی آن تامین شده است و از طرف دیگر در امور استخدامی مطابق آیین‌نامه داخلی خود یا قانون استخدام کشوری عمل می‌کند و مجلس حق دخالت در امور

^{۱۰}- فلسفه استقلال اقتصادی اداری دیوان محاسبات از مجلس شورای اسلامی رعایت قاعده ذی‌نفعی است زیرا

دیوان وظیفه رسیدگی به تخلفات مجلس را نیز برعهده دارد و در نتیجه نمی‌تواند به جهت مالی و اداری زیرمجموعه آن باشد.

استخدامی حسابرسان و کارمندان این دیوان را ندارد تا اعتبار گزارشات حسابرسان دیوان دربارهٔ مسائل مالی مجلس شورای اسلامی افزایش یابد. دیوان محاسبات از طریق سایت و تلفن گویا آمادگی دریافت گزارشات مردمی در خصوص تخلف دستگاه‌های اداری را می‌توان از طریق سایت و تلفن گویای دیوان محاسبات، به این سازمان منتقل کرد.^{۱۱}

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

این مرکز در اواخر سال ۱۳۷۱ برای ارائهٔ مشورتِ مستمرِ کارشناسی به نمایندگان، کمیسیون‌ها و هیئت‌رئیس‌ه تاسیس شد. بررسی کارشناسی تمامی طرح‌ها و لوایح، اخذ نظرات شبکهٔ کارشناسان کشور، آماده‌کردن گزارشات کارشناسی، سیاست‌پژوهی و راهکارهای اجرایی برای مسائل مختلف و نیز انتشار گزارش‌های کارشناسی در فضای رسانه‌ای و عمومی از وظایف مرکز پژوهش‌های مجلس است.

عزل و نصب رئیس مرکز توسط هیئت‌امنا مرکز انجام می‌شود که متشکل از رئیس مجلس، اعضای هیات‌رئیس‌ه و رئیس مرکز پژوهش‌های مجلس است. در کنار رئیس و هیئت‌امنا، شورای پژوهشی از جمله ارکان مرکز پژوهش‌ها است که ده عضو دارد. پنج عضو آن، از شخصیت‌های علمی و صاحب صلاحیت هستند که هیات امنا، آنان را از بین نمایندگان مجلس انتخاب کرده و پنج نفر دیگر از پژوهشگران متخصصی که دارای حداقل رتبهٔ استادیاری هستند و رئیس مرکز، عضویت آنها را پیشنهاد و هیئت‌امناء تصویب می‌کند.

ابزارهای نظارتی مجلس شورای اسلامی

ابزارهای نظارتی ده‌گانه وکلای ملت به شرح زیر است:

۱. **تذکر:** نمایندگان می‌توانند به مسئولان اجرایی کشور (رئیس‌جمهور یا وزرا) دربارهٔ انجام وظایف آنان تذکر بدهند. تذکر باید به صورت کتبی به هیئت‌رئیس مجلس شورای اسلامی تحویل داده شود. هیئت‌رئیس خلاصهٔ تذکر را در صحن قرائت و متن کامل آن را به مخاطب تذکر ابلاغ می‌کند.^{۱۳}

۲. **سوال:** هر نماینده می‌تواند راجع به مسائل داخلی و خارجی کشور از وزیر مسئول دربارهٔ وظایف او به صورت کتبی و صریح و در قالب فرم‌های مخصوص سؤال طرح نماید. در صورتی که حداقل یک چهارم نمایندگان بخواهند دربارهٔ یک یا چند وظیفه رئیس‌جمهور سوالی مطرح کنند می‌توانند با امضای متن کتبی سوال و تسلیم آن به هیئت‌رئیس اقدام به این کار کنند. وزیر ده روز و رئیس‌جمهور یک ماه از تاریخ دریافت سوال، فرصت دارند که برای پاسخگویی در صحن مجلس حاضر شوند. تأخیر در این پاسخگویی منوط به درخواست با عذر موجه از طرف مسئول مربوط و تشخیص مجلس شورای اسلامی است.^{۱۳}

۳. **استیضاح:** نمایندگان مجلس می‌توانند وزیر یا هیئت وزیران را با امضای حداقل ده نفر از نمایندگان استیضاح کنند.^{۱۴} نمایندگان مجلس می‌توانند رئیس‌جمهور را نیز در مقام اجرای وظایف مدیریت قوهٔ مجریه

۱۲- مادهٔ ۲۰۸ قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

۱۳- مواد ۲۰۹ و ۲۱۲ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

۱۴- مواد ۲۰۹ و ۲۱۲ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

و اداره امور اجرایی کشور استیضاح کنند. اما این استیضاح برای طرح در مجلس، حداقل به امضای یک سوم نمایندگان نیاز دارد.^{۱۵}

۴. تحقیق و تفحص: هرگاه نماینده‌ای، تحقیق و تفحص در هر یک از امور کشور را لازم بداند تقاضای خود را به صورت کتبی به هیئت‌رئیس مجلس تسلیم می‌کند و هیئت‌رئیس طرف چهل و هشت ساعت، جهت رسیدگی، آن را به کمیسیون تخصصی ذی‌ربط ارجاع می‌دهد. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف دو هفته از تاریخ وصول، اطلاعاتی را که در این زمینه کسب نموده در اختیار متقاضی یا متقاضیان بگذارد؛^{۱۶} البته تحقیق و تفحص مجلس شامل شورای نگهبان، مجلس خبرگان رهبری، مجمع تشخیص مصلحت نظام و پرونده‌های جریانی مراجع قضایی و امور ماهیتاً قضایی نمی‌شود و دربارهٔ دستگاه‌هایی که زیر نظر مقام معظم رهبری هستند با اذن معظم‌له امکان تحقیق و تفحص توسط مجلس وجود دارد.^{۱۷}

۵. نظارت رئیس مجلس بر وضع قوانین: رئیس مجلس از طریق «هیئت بررسی و تطبیق مصوبات دولت با قوانین»^{۱۸} بر مصوبات دولت نظارت می‌کند تا مغایر با قوانین مصوب مجلس نباشند. اعضای ثابت و متغیر این هیئت با حکم رئیس مجلس برای مدت ۴ سال انتخاب می‌شوند. اگر مصوبه‌ای از مصوبات هیئت دولت با قوانین موجود مغایرت داشته باشد ابتدا رئیس

۱۵- ماده ۲۳۱ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

۱۶- ماده ۲۱۴ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

۱۷- تبصره ۷ ماده ۲۱۴ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

۱۸- این هیئت به‌منظور حسن انجام وظایف محوله به رئیس مجلس به شرح مندرج در اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون

اساسی، تشکیل شده است.

مجلس تذکر داده و خواستار اصلاح می‌شود و در صورت عدم اصلاح، رئیس مجلس می‌تواند به‌طور مستقیم اقدام به ابطال آن مصوبه هیئت دولت کند.

۶. رای اعتماد: رئیس‌جمهور موظف است تا دو هفته پس از انجام مراسم تحلیف و یا بعد از استعفا یا سقوط دولت، اسامی هیئت وزیران و شرح حال هر یک از آنان را به همراه برنامه دولت تسلیم مجلس کند و وکلای ملت پس از بررسی سوابق هر یک از وزیران پیشنهادی می‌توانند در مورد دادن یا ندادن رأی اعتماد به آن وزیر تصمیم بگیرند.^{۱۹}

۷. کمیسیون اصل نود: کمیسیون اصل نود نیز یکی از ابزارهای نظارتی مجلس است که با استناد به اصل نود قانون اساسی تشکیل شده است، اصلی که می‌گوید: «هرکس شکایتی از طرز کار مجلس یا قوه مجریه یا قوه قضاییه داشته باشد، می‌تواند شکایت خود را کتبی به مجلس شورای اسلامی عرضه کند. مجلس موظف است به این شکایات رسیدگی کند و پاسخ کافی دهد و در نمونه‌هایی که شکایت به قوه مجریه و یا قوه قضاییه مربوط است رسیدگی و پاسخ کافی از آنها بخواهد و در مدت متناسب نتیجه را اعلام نماید و در مواردی که مربوط به عموم باشد به اطلاع عامه برساند». به‌منظور سامان دادن و کارآمدسازی مجلس و نمایندگان در اجرای این اصل از قانون اساسی کمیسیونی به نام اصل نود قانون اساسی تشکیل شده تا طبق قوانین مصوب مربوط به خود اداره شود.^{۲۰}

قلمرو رسیدگی مجلس بسیار وسیع است و اصل ۹۰ نیز با کلمه «هر

۱۹- مواد ۲۴، ۲۵ و ۲۶ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی
۲۰- براساس ماده ۴۸ قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

کس» در شروع متن این طرح، بیانگر وسعت اختیارات مجلس در رسیدگی ست. یعنی هر شخص طبیعی یا حقوقی ممکن است صاحب شکایت باشد اما این اجازه عام متضمن این نکته نیست که هر شکایتی را می‌تواند به مجلس بدهد و تقاضای رسیدگی کند.

این رسیدگی مشروط به این است که موضوع مورد شکایت در صلاحیت مجلس باشد؛ یعنی باید شکایت از طرز کار مجلس یا قوه قضائیه یا قوه مجریه باشد. به عنوان مثال: اگر شکایت شخصی از قاضی دادگاه این باشد که بر خلاف قانون رسیدگی کرده و حکم داده است، این موضوع مربوط به مجلس نیست و مرجع رسیدگی به آن دادگاه انتظامی قضات است. اما اگر کسی شکایت کند که، محلی چند سال فاقد دادگاه و قاضی است و در نتیجه کار او معطل مانده است، این موضوع شکایت از طرز کار قوه قضائیه است و می‌توان رسیدگی به آن را از کمیسیون اصل ۹۰ بخواهد.

این کمیسیون می‌تواند با مراجع مورد شکایت مکاتبه کرده و از مسؤولین آن مراجع دعوت به عمل بیاورد و نیز می‌تواند هیأت تحقیق تعیین کرده و به بررسی و تحقیق قضیه بپردازد.

۸. نظارت کمیسیون‌های تخصصی: مجلس شورای اسلامی دارای ۱۳

کمیسیون تخصصی است (که در بخش‌های قبلی تشریح شد) و هرکدام در حوزه تخصصی خود کارهای نظارتی زیر را انجام می‌دهند:

- بررسی طرح‌ها و لوایح ارجاعی و گزارش آن به مجلس شورای اسلامی
- رسیدگی به درخواست‌های تحقیق و تفحص
- رسیدگی به سؤال نمایندگان از رئیس‌جمهور و وزیران

- کسب اطلاع از کم و کیف اداره امور کشور، دریافت و بررسی گزارش‌های عملکردی و نظارتی از اجرای قوانین مربوط به دستگاه‌های ذی‌ربط
- تهیه گزارش موردی و سالانه در خصوص امور اجرایی دستگاه‌ها و نحوه اجرای قوانین خاص.

۹. دیوان محاسبات: دیوان محاسبات در امور مالی و اداری مستقل بوده و زیر نظر مجلس شورای اسلامی به‌عنوان بازوی نظارتی آن عمل می‌کند و به کلیه حساب‌های وزارتخانه، مؤسسات، شرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌هایی که به نحوی از بودجه کل کشور استفاده می‌کنند، رسیدگی یا حسابرسی می‌کند تا هیچ هزینه‌ای از اعتبارات مصوب، تجاوز نکرده و هر وجهی در محل خود به مصرف رسیده باشد. دیوان محاسبات، حساب‌ها و اسناد و مدارک مربوط را برابر قانون جمع‌آوری و گزارش تفریغ بودجه هر سال را به انضمام گزارش نظارتی خود به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌کند. گفتنی است رئیس این دیوان یکی از سه عضو هیات نظارت بر صندوق توسعه ملی نیز هست.

۱۰. ناظران مجلس در شوراها: یکی دیگر از ابزارهای نظارتی نمایندگان مجلس، مربوط به حضور ناظرانی از خود نمایندگان در شوراها و مجامع است؛^{۲۱} مانند شورای پول و اعتبار، شورای عالی اشتغال، هیئت‌امنای

۲۱- ماده ۲۱۸ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی: «نماینده ناظر موظف است در کلیه جلسات ذی‌ربط شرکت نماید و حداکثر ظرف یک هفته پس از تشکیل جلسه، گزارش کتبی خود درباره موضوعات مطروحه در جلسه و تصمیمات متخذه و نیز رعایت آیین‌نامه داخلی آن جلسه و همچنین دیگر نقطه‌نظرات خود به کمیسیون ذی‌ربط و معاونت نظارت ارائه نماید. رؤسای کمیسیون‌ها مکلفند گزارش ناظر را بررسی و ارزیابی نظارتی خود را ظرف یک هفته برای پیگیری به معاونت نظارت اعلام نمایند.»

صندوق توسعه ملی، عتف، هیئت عالی نظارت، شورای حقوق و دستمزد، شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت، هیئت امنای نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.

مجلس شورای اسلامی، هم قانون‌گذاری می‌کند و هم بر کار قوای دیگر و به‌طور خاص بر کار قوه مجریه نظارت می‌کند. برای این نظارت، روش‌ها، دستگاه‌ها و ساختارهایی در قانون اساسی مشخص شده است؛ دیوان محاسبات، کمیسیون اصل ۹۰، هیئت تطبیق قوانین و مقررات، رأی اعتماد به وزرا و امکان تذکر، سوال و استیضاح وزرا و رئیس‌جمهور از این جمله هستند.

البته شورای نگهبان قانون اساسی نیز، مرجع تایید «عدم مغایرت» مصوبات مجلس شورای اسلامی با شرع و قانون اساسی، ارائه تفسیر معتبر از اصول قانون اساسی به درخواست دستگاه‌ها، و همچنین نظارت بر روند انتخابات می‌باشد؛ و از این جهت نقش تقنینی دارد.

@geraa_ir

سازمان
مطالعات
اسلامی
معاونت سیاست‌وری